

Խմբագրատուները բաց է ամեն օր (բացել առն օրերին) Ժամը 9-ից մինչև
2-ը: Յայտարարութիւնները ընդունւում են ամեն ժողովներով:
Յայտարարութիւնները բաւին 2 կ., ընկղամների համար կըլինապատկէ:

Խմբագրութիւնը կ'ստանայ և սեպհակաճան հեռագիրներ

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ:

Որպէս զի պօստալին հաստատ

Այգալէս, մի գաղտնիք չէ, զանազան իմբագրութիւններէն զարկուած լրագրներ չեն հասնող որոշած տեղը, կորչում են և նմանէր: Գաղտնիք չէ, որ լրագրներ իրենց տիրոջ հասնելու առաջ փաթեթներէն հաննուած կարգապահուած են: Այդ գեղեցումն չի առաջը կարելի է և առնշատ դիւրութեամբ, բուսական որ պոստալին ստոր ծառայողներ արթուն և պարտաճանաչ լինել և յիշողներն, որ կոսմոսակի մաս

Հուշարցն մեր սովորական թղթակի-
ցը գրելով մեզ մի քանի պարունների
«Նոր-Դար»-ի գէմ գործ ցրած ողոր-
մելի միջոցների մասին, գանգատուով
է, որ «Նոր-Դար»-ի զարգացումը նա

Նոյեմբերի 9-ը, ինչպես կանխու ծա-
նոցը է հիմք, սկսուեցաւ Թիֆլիսի Նա-
հապետական դատարանի քրեական
բաժնով Ալիզիան Առաքել քահանայի
նախնի զորքի քննութիւնը և վերջացաւ
հոկտեմ. 10-ին զերեւել. Նոյեմբ. 11-ին,
օրուայ, ժամը 1-ի մօտ դատարանը
կարգաց իւր վիճուր, Գաննիով Առա-
քել քահանային և Թրքոնչպատակ
կողումին Համադասակ Էլիզիբեթ-
էն և 15 45 45 15

Ինչպէս լմանում ենք, հանգուցեալ
Մանլի բխտանիքի օգտին արդէն հա-

դիւրեւ չէր հիւանդութիւնները: Կողմաստեւ ըստբախի արդիւնաբերութիւնը բաւական աշուղտում է. բայց զժողովրդարար այս տարի բամբակի բոյսի վրայ երեւացել է զբամբակի որդ» (Heliothis armiger Hüb), որի գոյութիւնն ընդհանրապէս յայտնի է 1810 թուից՝ որպէս բամբակի ամենահասարակելի թշուառ: Սակայն մինչև այժմ մեր գիւղատնտեսները ուշադրութիւն չեն դարձրել նրա վրայ, թէև Heliothis-ի թրթուրը մեծ վնասներ է պատճառում և սկսնդներն (եղիպատարներն), ծխախոտին, դրումին, սեխին, սիսեռին, կանեխին և ուրիշ բանջարեղբուն և ծաղկային բոյսերին: Բամբակի որդը մասնաւոր մեծ վնասներ է պատճառում այս տարի Նիկիոսի Ստիւտի Մարտիոյ և ընկ. մասնաւորապէս ընկերութեան արեւմտաբաններին, որոնք նոր են հաստատուում Ղարաբաղում և Անգլիոյ վրայի ուրիշ տեղերում: Բամբակի որդը նախ կերակրուում է բամբակի թրթուրներով, իսկ այնուհետև կանաչ գլխիկներով: Վրայից ծակ քանալով ուտում է սերմը: Մի թրթուրը կարող է մինչև բամբակի 18 գլուխ օժնւոյցներ: Այդ որդը խիստ արագ բազմանում է՝ մի ամսուայ մէջ մինչև հինգ տնտեսը է առաժանցում, այնպէս որ, խիստ մեծ ջանք է աշխատանք է հարկաւոր դառնում դնել նրանց դէմ, որպէս զի կարելի չլինի դէմ դնել բամբակի այդ սարսուղիին թշնամուն: Ահա այս որդի է, որ այս տարի, մայրաքաղաքի թերթերի աստիճանի երեւան է եկել մեզ մօտ Անգլիոյ վրայից: Բամբակի արդիւնաբերութիւնը, ինչպէս արդէն «Նոր-Բար»-ը մի քանի անգամ առիթ է ունեցել առանձնապէս մատնացոյց անելու, Անգլիոյ ստանի երկրներում քանի՞ զնում աւելի է աւելի ընդարձակութիւն է ստանում: Ինչպէս «Միլլըն Արիւնդի» ասուածը: Բնակչութիւնը ընկերութեանը, նոյնպէս և մասնաւոր անձեք գանապան վարձեր էին տնում բամբակի մի քանի տնտեսները վրայ և լրացական աշուղ հիստանք ունեցան այդ վարձերը: Արդէն սկստական կարուածները մեծ նկատութիւնն ստացել է տեղեկութիւններ թուրքիստանում և Անգլիոյ կասպեան երկրում եղած բամբակի արդիւնաբերութեան այս տարուայ գրութեան մասին, որ բաւական հետաքրքիր է: Այս տարի բաւական մեծ քանակութեամբ եղած բամբակի ցանքերն ապացուցեց, որ այդ երկրներում տեղական հանգամանքներին աւելի համապատասխանում է և աւելի աշուղութեամբ արդիւնաբերում է ամերիկական Upland կոչուածը՝ իւր բոլոր տեսակներով, մասնաւորապէս Dek-san կոչուած տեսակին իւր առողջութեամբ և բրգային հասակով: Ներկայումս, կարելի է ասել, ամբողջ թուրքիստանը վարակուած է բամբակի արդիւնաբերութեան տենդով, որովհետև ինչպէս ուսնները, նոյնպէս և բնիկները մի նշանաւոր մասը, թողնելով իւր նախկին բոլոր գրադուները ու գործը, բամբակի տնկարաններ է հաստատել: Նրանք վաճառութիւնն էլ իւր կողմից ամեն միջոց ձեռք է առել, որպէս զի բոլոր ձեռնարկութեան գործերն օժանդակութիւն հասցնեն: Վաղուց արդէն բամբակի արդիւնաբերութեամբ զբաղուող և փորձուած մարդիկ ամերիկայի միջոցներ են ձեռք առել, որպէս զի կարողանան արգելք լինել երկրում բամբակի վատ սերմեր տարածուելուն և սերմանուելուն, որ առատութեամբ տարածում են երկրի մէջ: Մասկովի գերմանական գործարարական կանոնները, որոնք ամեն միջոց գործ են դնում բամբակի արդիւնաբերութեան զարգացման համար: Այդ առթիւ պատմում են, որ ներկայումս թաղքեան բամբակ

արդիւնաբերող բոլոր նշանաւոր Ֆիրմաները երրորդական և ամերիկական բոլոր նշանաւոր կեդրոններում ունեն իրենց գործարարները, որոնք այնտեղեւորքեք ուղարկում են ամենալաւ սերմեր, բամբակի մաքրող մեքենաներ և բամբակի արդիւնաբերութեան համար կարեւոր ուրիշ առարկաներ: Սակայն մօտիկ ապագայում արդէն ուրիշ երկրները բամբակի սերմ բերել տալու կարելի էլ չլինի լինել, որովհետև կարելի էլ լինի մեծ քանակութեամբ ստանալ և տեղական տնկարանները: Թուրքիստանում և Անգլիոյ ստանի երկրում այս տարի բամբակի բերքը միջակ էր, իսկ Թալքեանց հարաւ միջոց էլ աւելի: Միևնոյն ժամանակ, բամբակը շատ քաւախութիւն պէտք է ունենայ: Սակայն իսկ տարուած, բամբակի տնկարանները պէտք է ընդարձակուին: Այդ նշանակով մասնաւորապէս մեծ միջոցներ է ձեռք առնում «Միլլըն Արիւնդի» ասուածը: Ենթադրութեամբ, որ ահագին տարածութեամբ հողեր է կապալով առել այսպէս ասուած Քաղցած տնկարաններում: Այս տեղեկութիւնները պարզ երեւում է, որ բամբակի արդիւնաբերութիւնը դառնում է Անգլիոյ ստանի երկրների համար տնտեսական ամենահաշանաւոր ճիւղը, որը, խիստայն, շատ մեծ ապագայ ունի, որի հետ հաղթելով կարողանայ Անգլիոյ վրայի բամբակը մրցել: Ինչպէս յայտնի է, մինչև այժմ բամբակը մեծ մասամբ ստացւում էր արտասահմանից ինչպէս հում, նոյնպէս և մշակուած ներքի: Այնուհետև տարի և այս տարի արտասահմանից Առաստա մուծուած բամբակի քանակութեան համեմատութիւնը կարելի է պարզ տեսնել, թէ Ռուսիայում բամբակի արդիւնաբերութիւնը մի քանի է առաջացել: Այսպէս օրինակ, անցեալ 1887 թուին լուծուել 1-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը արտասահմանից ստացւում է 6,1 միլիոն պուդ բամբակ, մինչդեռ այս տարի լուծուել 1-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը ստացւում է 4,9 միլիոն պուդ: Անդրաշտ աղբյուրի համեմատական թուի մէջ գանապանութիւնն աւելի մեծ պիտի լինի սեպտեմբերի 1-ից մինչև առաջին յունիսի 1-ը՝ բամբակի աշխույն քաղցը լետուի: Ռուսական մամուլի մէջ այս և այսպիսի լուրեր կարելի է համարեալ միշտ պապահել և դա ապացուց է, թէ օրքան մեծ նշանակութիւն ունի գիւղատնտեսական այդ ճիւղը՝ ինչպէս բամբակ արդիւնաբերող երկրներին, նոյնպէս և Ռուսիայի արդիւնաբերութեան համար: Բամբակի արդիւնաբերութեան վերայ վերջերս դարձած ընդհանուր ուշադրութիւնը, կարող էր առանց արգելանքների մնալ և կովկասի վերայ: Եւ ահա «Նոր-Բար»-ի ստացած թղթակցութիւնները երևում է, որ բամբակի տենդով պաշարուած է և իրական նահանգը, մասնաւորապէս Հին-Ղարաբաղի գաւառը, որ երկրագործը թողնելով հացահատիկների մշակութիւնը, մեծ մասամբ ձեռք է դարձնում բամբակի մշակութեան, որով մի կողմից բաւական օգուտ ստանում են կարճ միջոցում, բայց միւս կողմից հողը ուժասպառ են դարձնում երկրորդ ժամանակի համար... Մենք այդ խնդրի մասնաւորութեան մէջ չենք մտնում, այլ թողնում ենք մասնագէտներին քննելու, թէ Անգլիոյ կովկասում որտեղ և ինչպէս ձեռնառնել է գիւղատնտեսական այս կամ այն ճիւղի մշակութիւնը:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐ
ՎԱՂԱՐՇԱՍՏԱՏ, 28 հոկտ.—ՄԵԺ. խմբ... Անցեալ օգոստոս ամսի 26-ից, «Նոր-Բար»-ի 141 համարում կարդացել վաղարշապատից հաղորդած լուրը, թէ «Հանգուցեալ պրիւրորդ Ն. Տ. Յովսէփեանին թաղեցին Աշտարակում, որտեղ նա ամուսնաբանուած էր: Հանգուցեալը իւր ժառանգներին թողնել է իւր պաշտօնավարութեան միջոցին խնայած գումարից, ինչպէս ասում են, առնուազն հարիւր հազար ռուբլու կարող ունէլ: Սակայն նպատակը հասկանալի է և կարող է լուսարանութեան: Նա կամեցել է լուս աղա շինելով, սեպտեմբերի մի քանի հանգուցեալ Տէր-Յովսէփեանի յիշատակը և ստուրը գցել նրա անցեալի վրայ: Եթէ ես իւր ժամանակին չպատասխանեցի պ. լրատուին—գրաւ պատճառն այն էր առաջինը, որ մենք, հանգուցեալի ազգականներս, սկզբում զբաղուած էինք մեր ցատուի, իսկ երկրորդ՝ հանգուցեալի կայքը դեռ ևս ցուցադրութեամբ չէր և նրա մեծաքանակ կարողութեան չափ ու սահմանը ճշգրտ չէր որոշուած: Իսկ այժմ, երբ հանգուցեալի որբերն և կայքի վրայ նշանակուած է օրինաւոր հազարաւորութիւն, երբ նրա կայքը մանրամասնորէն ցուցադր է տեսել և բոլոր հաշիւները պարզուած են, ես, իրեք հարազատ եղբայր հանգուցեալ Տէր-Յովսէփեանի և միևնոյն ժամանակ որբոց և կայքի նրա, սրբազան պարտք եմ համարում հրապարակով յայտնել անանուն լրատուին, որ հանգուցեալ Նիկիւրայոս Տէր-Յովսէփեանը իւր մահից յետոյ թողել է. 1) 1880 թուին նաղդ փող, 2) 2 հաւա ներքին 50% փոխառութեան և 4 հաւա պետական բանկի տոմսեր 950 ռուբլու արժողութեամբ, 3) տասը հազար ռուբլի մի ազգականի վրայ—գրաւական վկայականով գանապան մարդկանց վրայ, 5) 1600 ռուբլու արժողութեամբ կահ-կարասիք և գանապան իրեղծները, 6) մի խախտուած և քայքայուած խաւով երևան քաղաքում, Բախլաւ-խան կոչուած մասում, իւր հանգուցեալ կողմից մնացած, 150—200 ռուբլու արժողութեամբ, 7) մի այլը Աշտարակ գիւղում, 1880 թուին արժողութեամբ, անբաժան ինձ հետ և 8) մի փոքրիկ տուն (ամառուայ բնակութեան համար) իւր առաջին պարտքով, նոյն Աշտարակ գիւղում, իւր հօրից մնացած: Աւելորդ չեմ համարում նկատել այստեղ, որ վերջինիս փողերը 16,982 ռուբլի (10,000 ռ.—6982 ռ.) տարաբախտաբար այժմ գտնուում են այնպիսի մարդկանց ձեռքում, որ ինձ ինձ աշուղի առանց գանգատի և երկար ու բաւական վիճարկութիւնների տառաջանքից գէթ այս գումարը կէս մասը—ես շատ գոհ կը լինիմ: Ահաւսիկ հանգուցեալ Տէր-Յովսէփեանի թողած կարողութեան ճիշդ հաշիւը, որ պ. լրատուի փրած հարկեր հազարի միայն հինգերորդ մասն է կազմում: Իսկ ինձ պ. լրատուին, այս իմ առաջարկած հարկից յետոյ, դարձեալ չի համոզուել և նորից կսկիսի պնդել հանգուցեալ Տէր-Յովսէփեանի հարկեր հազարների գոյութեան մասին, ապա ուրիշն թող բարեհաճէ նացոյց տալ ինձ մնացած տասնեակ հազարների տեղը, ես ամենայն սիրով կընդունեմ նրա առաջարկութիւնը և առանց յետաձգութեան կաշխատեմ ձեռք բերել այդ կորած և մեզ անյայտ գանձը: Բարեհաճեցէք ընդունել, մեծապատիւ խմբագիր, խորին յարգանքաց հաստատութիւն, որով միայն ձեր խնայարգութիւն ծառայ Արշակ Տէր-Յովսէփեանից.

ԴՈՐԱՍ, 30 հոկտեմբեր.—ԴՈՐԱՍԱՍԻ համալսարանում հայ ուսանողներ թիւը շատ սակաւ է. ներկայումս այստեղ կայ ընդամենը երկու հայ ուսանող—մինք ք. Տէր Մ. Եան, *) լեզուաբանական բաժնում, միւսը Լ. Յ. Եան բժշկական բաժնում (Ախալ-բալախ քաղաքից): Անցեալ տարի կար և մի այլ հայ ուսանող Պ. Հ. Եան մաթեմատիկական բաժնում, որը մինչև օրս դեռ համալսարան չէ վերադարձել, ուստի և ուսանողների թուից հանուած է: Կան այստեղ նաև երկու հայ երիտասարդներ, որոնք պատրաստուում են գլխաւորութիւն վերջնական քննութիւն տալու: Ահա սրանք են Դորասում գտնուող հայերը: Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, հայ երիտասարդների թիւը այստեղ քիչ է, քան Ռուսաստանի որ և իցէ համալսարանական քաղաքում, այն ինչ, մեր կարծիքով, աւելի յարմար և օգտաւէտ կը լինէր հայ ուսանողներին Դորասում ուսանել: Ինչպէս շատերին յայտնի է, այստեղի համալսարանում մինչև օրս գասախոսութիւնները կարգադրուած են գերմաներէն, բայց մի երկու առարկաներից, որոնք առանձնուած են ռուսերէն: Այս պատճառով էլ հայ ուսանողը, գալով Դորաս, ստիպուած կը լինի գերմանական լեզուն ուսումնասիրել, որի գիտնալը անհրաժեշտ է ամեն մի բարձրագոյն ուսում ստացողի համար: Թէ ինչպիսի օգտաւէտ և կարեւոր է նոր լեզուները գտնէ մեր, նամանաւոր գերմաներէնն ուսումնասիրելը, դրան ապացոյց կարող է լինել և այն հանգամանքը, որ լուսաւորութեան միևնոյն պ. Գլխաւորութեան վերջին ժամանակներում Ռուսիայի համալսարաններին այցելելու, ամեն տեղ ուսանողներին խորհուրդ էր տալիս անպատճառ պարագիւր նոր լեզուներով, մասնաւորապէս գերմաներէնով: Իսկ այդ լեզուն ուսումնասիրել ամենից յարմար է Դորասում, որովհետև քաղաքի բոլոր բնակիչները համարեալ գերմանացի են և նրանց գործածական լեզուն նոյնպէս գերմաներէնն է: Դորասի համալսարանը գտնուելով քաղաքիկ հանգամանքների մէջ, Ռուսիայի ընդհանուր համալսարանական նոր կանոնադրութիւնը դեռ չէ գործադրուած այստեղ **): Այստեղի համալսարանի ուսանողները նոյնպէս առ այժմ ազատ են Ռուսիայի միւս համալսարանների ուսանողական օրոշեալ նշանագրեալ կրելուց: Առ հասարակ այստեղի համալսարանը տարբերուած է Ռուսիայի միւս համալսարաններէն և իւր կանոնադրութիւնով ու սովորութիւններով աւելի նման է Գերմանիայի համալսարաններին: Այստեղի համալսարանն ունի հետեւեալ բաժնիները: Առաւանդաբանական, բժշկական, լեզուագիտական (ֆիլոլոգ.) և քննադատական: Վերջինն նոյնպէս ունի հետեւեալ 10 մասնագիտական ճիւղերը. 1) Թուաբանական, 2) Աստղաբանական, 3) Բուսաբանական, 4) Կենդանաբանական, 5) Հանքաբանական, 6) Փիլիսոփայական, 7) Փիլիսոփայական աշխարհագրութեան մի ճիւղ, 8) տնտեսագիտութեան մի ճիւղ, 9) քիմիա և 10) տեխնոլոգիա: Միւս բաժնիները (Փակուլտէտ) *) Նախկին աշակերտ Ներսիսեան գաւառացի: **) Մայրաքաղաքի ուսմ. թերթերում իրեն լուր հաղորդուած էր, որ լուսաւորութեան միևնոյն լեզուն կանխաժամ է համարել Դորասի համալսարանում Ռուսիայի համալսարանական ընդհանուր կանոնադրութիւնը գործադրել, դեռ էլ չէ հինգ տարի յետաձգուած է Դորասում գործադրութիւնը: Իմը.

նոյնպէս ունին Լուսնագիտական ճիւղեր, այսպէս օր. իրաւաբանական բաժնիներն ունի մասնագիտական ճիւղ քաղաքագիտական (դիպլոմատ) համար, լեզուաբանական բաժնի ունի 8 մասնագիտական ճիւղ 1) Philosophie, 2) Altklassische Philologie, 3) Deutsche und vergleichende Sprache, 4) Slavische und Philologie Sprachwissenschaft, 5) Bussische Sprache und Literatur, 6) Politische Oekonomie und Statistik, 7) Geographie und Ethnographie և 8) Geschichte. *) Ուսանողների ընդունելութիւնը լինում է տարին երկու անգամ. ա) օգոստոսի 17-ից մինչև հոկտեմբերի 10-ը և բ) յունիսից մինչև փետրւարի 10-ը: Համալսարանի մասնաւոր համար հարկաւոր են հետեւեալ վկայագրութիւնը. 1) վկայական (ատտեստատ) գլխաւորութեան, 2) ճանդեան վկայական, 3) գլխաւորութեանց ազատ լինելու վկայական, 4) վկայագիր թէ ինչ գասակագր է պատկանում, 5) արձակման գիր հասարակութիւնից (Увольнительное свид. от общества), 6) ճնոշների ստորագրութեամբ վկայագիր, թէ նրանք դէմ չեն իրենց օրգան Դորասի համալսարանը մտնելուն: Աւելի քան է, երբ երիտասարդներն անձամբ ներկայացնեն իրենց վկայականները: Ուսման վճարը համարեալ միևնոյնն է, ինչ որ միւս համալսարաններում, այսինքն վեցամսեակում 25 ռ., հարկաւոր է վճարել յօգուտ համալսարանի և 1 ռ. էլ շարժական ամեն մի ժամ գրասիրութեան համար. միայն բժշկական բաժնում ուսանելը համեմատաբար թանկ է նստում. տարեկան 100 ռուբլուց մինչև 180 ռ. հարկաւոր կը լինի վճարել թէ գասախոսութիւններն և թէ համալսարանի համար: Ի վերջոյ պէտք է ասել, որ Դորասում ապրուստը բաւական աժան է. մինչև անգամ աւելի աժան է քան Ռուսիայի միւս համալսարանական քաղաքներում: Ուս. Լ. Յովհաննիս.

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ն
ԲՈՂԱՔԱՎԱՆ ԿՈՒՐՈՐ
ԱՆՂԻՒՄ.—Պատգամաւորները ժողովում կրտսեր պետական-բարոյաւոր Հօրստը, նոյեմբերի 4-ին հաղորդեց, որ Ա. Ֆրիլիանով, զուգուցեալ երկրում, անգլիական զօրքերը գերեցն են ապստամբ Գլխաւորութեան: —Չանգիւրում տեղակայեցին զբրութիւնը վտանգաւոր է՝ Ժողովուրդի մի մասի ապստամբութեան լինելու պատճառով: Անգլո-գերմանական համաձայնութեան հիման վրայ, Չանգիւրարի ծովափը պիտի ունենան Ռուսիան և ներկայումս իրենց յետաձգած է մի շարք թուր, որպէս զի ուղեկցողները կարողանան Չանգիւրարից հեռանալ: —Չանգիւրարից նոյեմբերի 5-ին հեռագրում են անգլիական «Times»-ին. «Անգլիական «Gerriffon» մարտնաւոր կանգնեցրեց թէլեգրական «Brabo» շոգեհաւան, որի մէջ 400 ստրուկներ կային: —Ուրիշ աղբեր օրինակին հետեւելով, Յունաստան էլ կամաց-կամաց աւելացնում է իւր զինուորական զօրութիւնը: Միևնոյն-նախագահ Տրի-

*) 1) Փիլիսոփայութիւն. 2) Հին կրտսերական լեզուագիտութիւն. 3) գերմանական և համեմատական լեզուագիտութիւն. 4) պատմական և լեզուագիտութիւն. 5) ռուսաց լեզու և գրականութիւն. 6) քաղաքատնտեսութիւն և ստատիստիկա. 7) աշխարհագրութիւն և երկրագրութիւն և 8) պատմութիւն:

